

PLATO'S EU

Filozofsko učenje
za spletno okolje
v EU

**Ali potrebujem državljanstvo,
da sem oseba?**

Co-funded by
the European Union

Različica	Datum	Komentarji
1	9. 12. 2022	<i>Prvi osnutek delavnice, kot je bil pripravljen za PRP2, je bil ponujen partnerstvu v revizijo.</i>
2	21. 2. 2023	<i>Slovenska različica</i>
Naslov dokumenta:	<i>Ali potrebujem državljanstvo, da sem oseba?</i>	
Datum izdaje:	<i>16. 9. 2023</i>	
Avtor:	<i>Urška Jeglič</i>	
E-mail naslov:	<i>urska.jeglic@teof.unilj.si</i>	
Sodelujoči pri dokumentu:	<i>PLATO'S EU partnerji</i>	
Ocenjevalec kakovosti	<i>/</i>	
Število strani:	<i>21</i>	
Status zaupnosti:	<i>Javno</i>	

KAZALO

DELAVNICA:	5
“ALI POTREBUJEM DRŽAVLJANSTVO, DA SEM OSEBA”	5
1. UVOD V TEMO	6
2. PREGLED LEKCIJE	7
3. LEKCIJA – AKTIVNOSTI DELAVNICE	9
4. RAZPRAVA	19
5. DODATNI VIRI	20
6. PRILOGE	21

DELAVNICA:

“ALI POTREBUJEM DRŽAVLJANSTVO, DA SEM OSEBA?”

1. UVOD V TEMO

Osebe brez državljanstva so osebe, ki jim nobena država po svojem pravu ne priznava državljanstva (ZN 1954). To pomeni, da je oseba brez državljanstva oseba, ki nima državljanstva nobene države. Kot take so še posebej ranljive. Glavni vzroki za to, da nekatere osebe nimajo državljanstva, so: zakoni, ki določajo okoliščine, v katerih nekdo pridobi državljanstvo ali mu je lahko odvzeto, migracija v državo, ki staršem ne omogoča prenosa državljanstva prek družinskih vezi, nastanek novih držav in spremembe glede meja ter izguba ali odvzem državljanstva (UNHCR 2021).

Po podatkih Visokega komisariata Združenih narodov za begunce (UNHCR 2022) je bilo leta 2022 po svetu 4,3 milijona ljudi brez državljanstva. Največ jih je živel v Aziji in Oceaniji (11 %), nato pa v zahodni in osrednji Afriki (9 %) ter Evropi (2 %).

Namen teme je razmisliti o statusu oseb brez državljanstva in njihovih pravicah. V večini primerov so osebe brez državljanstva prikrajšane za pravice, ki jih imajo drugi državljani (npr. osnovno zavarovanje, pravica do izobraževanja, volilna pravica itd.) V tej temi bomo razmišljali o tem, ali so osebe brez državljanstva diskriminirane, kako to vpliva nanje in kako lahko odpravimo neenakosti.

2. PREGLED LEKCIJE

Državljanstvo daje osebi občutek identitete. Pri osebah brez državljanstva lahko opazimo krizo identitete in občutek nepripadnosti. Njihova nacionalna identiteta je pogosto nejasna. Nekateri menijo, da so državljani države, v kateri so se rodili ali odraščali. Nacionalna identiteta je pogosto povezana z državljanstvom staršev. V večini primerov imajo potomci narodnostno mešanih zakonov dvojno identiteto.

Osebe brez državljanstva nimajo niti volilne pravice niti pravice do izobraževanja ali osnovne zdravstvene oskrbe. V nekaterih državah je nemogoče pridobiti osebni dokument, kar onemogoča prehod meje.

Za reševanje teh razmer je bila sprejeta Konvencija o statusu oseb brez državljanstva iz leta 1954. Konvencija o statusu oseb brez državljanstva priznava mednarodni pravni status "oseb brez državljanstva", jim zagotavlja enako uživanje človekovih pravic, omogoča dostop do potnih listov in osebnih dokumentov ter določa minimalne standarde za njihovo oskrbo. Konvencija tudi poziva države pogodbenice, naj pospešijo vključevanje in naturalizacijo oseb brez državljanstva.

Leta 1961 je bila sprejeta tudi Konvencija o zmanjšanju števila oseb brez državljanstva. Ker pa je večina držav zavrnila podpis teh konvencij, je delež oseb brez državljanstva še vedno razmeroma visok, zato so njihove pravice še vedno pogosto ogrožene.

V naslednji lekciji si bodo učenci podrobneje ogledali odnos držav do oseb brez državljanstva. Z različnimi interaktivnimi metodami bodo poskušali oblikovati lastno mnenje in poiskati nekatere odgovore na ta vprašanja. Učiteljeva vloga je, da moderira razpravo in posreduje povratne informacije o njihovih vprašanjih. Delavnico je mogoče

enako dobro izvesti prek spleta, virtualne učilnice in v fizičnem okolju. Delavnica lahko traja od 45 do 90 minut.

Pripomočki, ki jih potrebujemo:

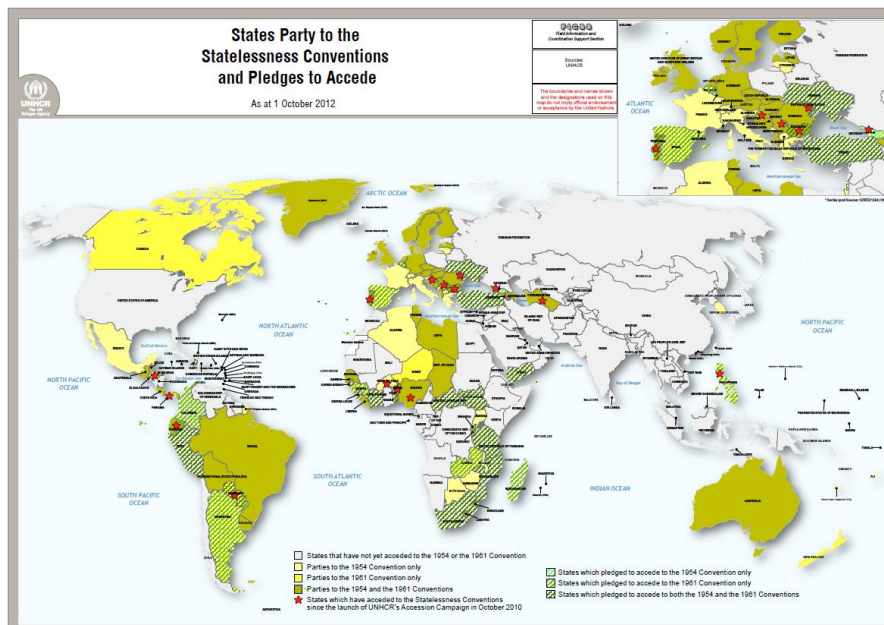
Računalnik, projektor ter pisala in papirje za učence. Če ni mogoče pridobiti dostopa do računalnika in projektorja, lahko učitelj uporabi predlogo s citati, ki so ponujeni v Razpravi.

Cilji delavnice:

- Učenci se poučijo o brezdržavljanosti;
- Oblikujejo lastna stališča o brezdržavljanosti;
- Razvijejo veščine kritičnega razmišljanja;
- Krepijo sposobnosti oblikovanja argumentov.

3. LEKCIJA – AKTIVNOSTI DELAVNICE

1. Na začetku ure moderator učencem pokaže videoposnetek z naslovom Rojen brez državljanstva: v iskanju države, ki me ima rada - BBC News (Priloga 4)
2. Po ogledu videoposnetka sledi individualno delo. Učenci imajo dve minuti časa, da na list papirja napišejo tri besede ali besedne zveze, ki so jim prišle na misel med gledanjem videoposnetka.
3. Moderator nato učencem pokaže zemljevid sveta z državami, ki so podpisale eno ali obe zgoraj omenjeni konvenciji. Moderator doda, da so podatki na zemljevidu iz leta 2012 in da so nekatere države, ki so izrazile namero, da bodo sprejele konvenciji, te že sprejeli (npr. Paragvaj, Belgija). Moderator spodbudi učence, naj si jih podrobneje ogledajo. Zemljevid si lahko ogledajo v tišini ali v odprti razpravi. Po eni minuti moderator učence pozove, naj si ogledajo razmere v državi, katere državljani so.

Slika 1: Pogodbenice konvencij o brezdržavljanosti in zaveze k pristopu (Vir: UNCHER)

4. Vodja nato učence razdeli v pare. Vsak par poskuša poiskati razloge za svoje zadržke glede podpisa konvencije. Pari naj delajo 10 do 15 minut.

Učenci naj odgovorijo na vprašanja:

- a) Kateri so najpogostejši razlogi, da nekdo ostane brez državljanstva?
- b) Zakaj menite, da nekatere države niso pripravljene sprejeti konvencije, ki bi urejala status oseb brez državljanstva?
- c) Ali menite, da je primerno, da imajo državljani neke države več pravic kot nedržavljanji?

Po končanem delu v parih moderator učence prosi, naj povedo glavne ugotovitve, do katerih so prišli. Če so učenci zadržani, lahko učitelj uporabi tehniko »lomilca ledu« (*ice breaker*) (npr. delite svoje mnenje in nato vprašajte, ali je še kdo podobnega mnenja).

5. Moderator nadaljuje lekcijo tako, da na PTT projekciji prikaže citate (glej spodaj). Moderator omeni, da obstajajo različni razlogi za stanje, ko so osebe brez državljanstva in da imajo takšne situacije različne posledice. Pove jim, da imajo največ težav otroci priseljencev ali otroci iz mešanih zakonov.

“Sometimes as a mother I try to understand. The minute my child was born, she was born into this nightmare that is being a ‘stateless person’.”

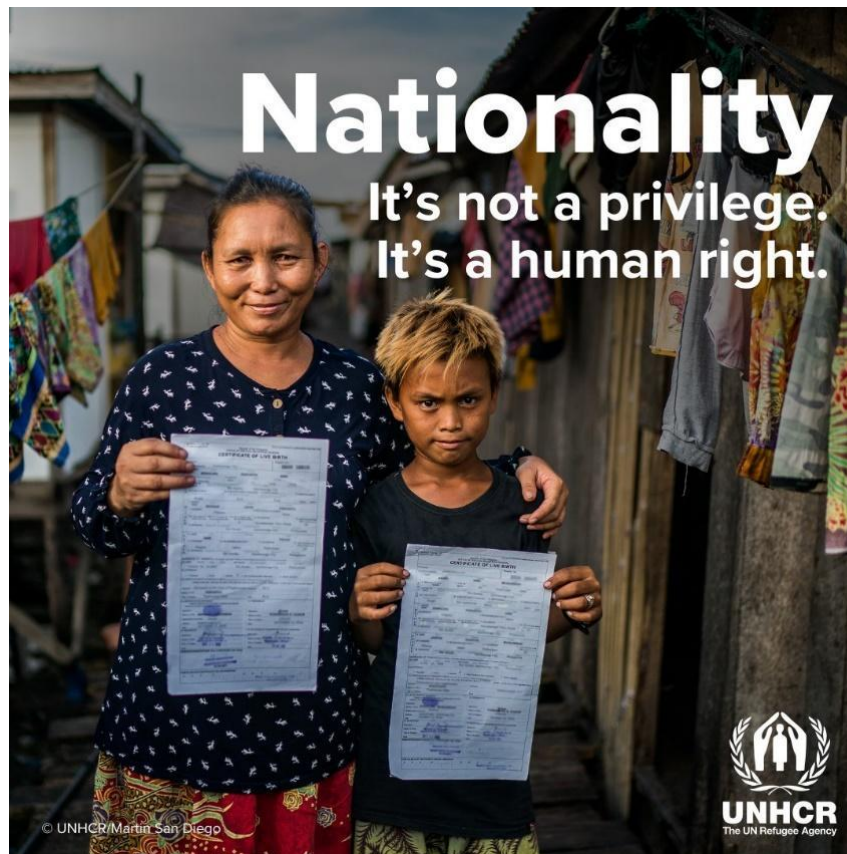
-MOTHER OF MARIA,
Maria is a stateless girl who can not acquire Cuban citizenship because her parents emigrated

#ibelong
ibelong.unhcr.org

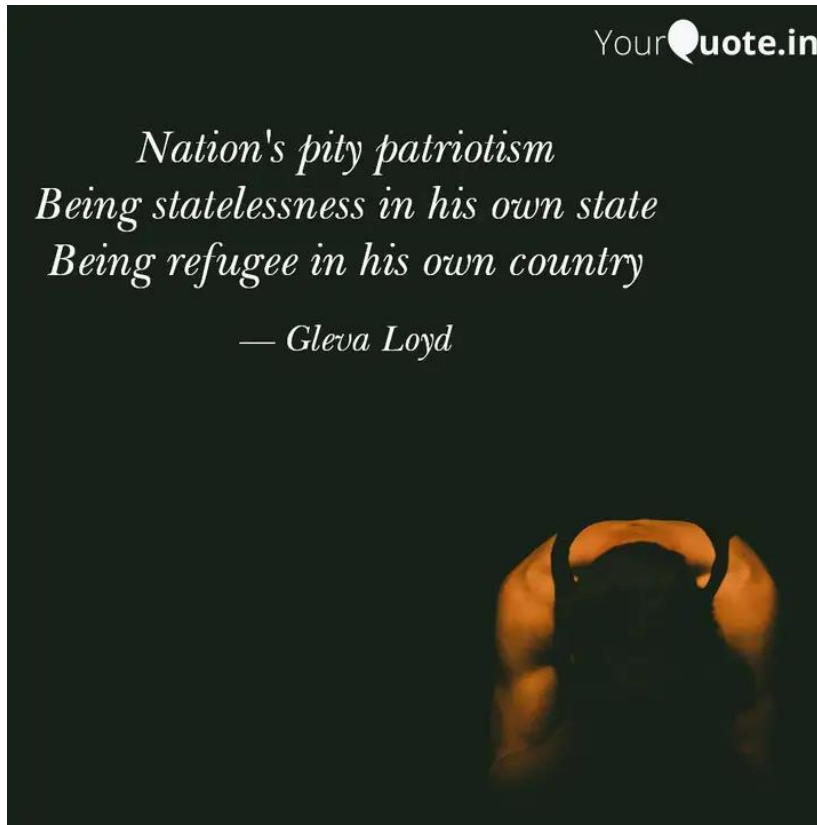
Slika 2: Citat 1 (Vit: UNCHR Tweet)

Slika 3: Citat 2 (Vir: UNHCR)

Slika 4: Citat 3 (Vir: UNCHR)

Slika 5: Citat 4 (Vir: UNCHR)

6. Moderator nato odpre nov krog razprave z naslednjimi vprašanji:

- Kateri citat vas je najbolj nagovoril? In zakaj?
- Ali lahko prepoznate, katere citate so napisali ljudje, ki so sami izkusili brezdomstvo ali brezdržavljanstvo?
- Kateri citat je po vašem mnenju najbolj subjektiven in kateri najbolj objektivni?

- Ali menite, da je primerno, da organizacija ozavešča javnost o problemu brezdomstva s pričevanji ljudi, ki so brezdomstvo izkusili?
- UNHCR meni, da so osebe brez državljanstva prikrajšane za osnovne človekove pravice. Ali se strinjate s to trditvijo? Zakaj da? In zakaj ne?
- Ali ste v kritiki zapisanega našli kaj, s čimer se strinjate ali ne strinjate? S čim in zakaj? Ali je to objektivna kritika?
- Kdo je po vašem mnenju odgovoren za urejanje statusa in pravic oseb brez državljanstva?

7. Pred naslednjo aktivnostjo moderator učence opomni, da ima vsakdo pravico do državljanstva ali vsaj pravice, ki jih državljanstvo kot tako zagotavlja državljanom. Opomni jih, da se migracije ne zmanjšujejo ter da vojne in podnebne spremembe silijo ljudi, da zapustijo svoje domove. Opozoriti velja tudi, da se ljudje pogosto bojijo pomagati ljudem brez državljanstva, bodisi zaradi predsodkov do migrantov bodisi zato, ker ne poznajo sistema in postopkov pomoči.

Moderator da učencem tri minute časa, da razmislijo, kako bi se odzvali, če bi srečali osebo brez državljanstva, ki prosi za pomoč. Svoje misli lahko zapišejo na papir ali v zvezek.

8. Sledi igra menjave vlog. Vsi učenci aktivno sodelujejo pri igri vlog, pri čemer šest učencev nastopa kot igralci, drugi pa kot ocenjevalci ali komentatorji.

Učence, ki bodo igrali vloge, lahko izberete na različne načine. Najbolje bi bilo, če bi vloge igrali učenci, ki so sami izrazili interes za to. Če interesa ne izrazi dovolj učencev, lahko moderator vloge dodeli na druge načine. Lahko jih izbere sam ali pa jih izžreba z žrebom.

Ko so pari izbrani, moderator učencem poda navodila za izvedbo naloge.

V vsakem paru ena oseba igra vlogo posameznika brez državljanstva. Drugi član para igra vlogo ljudi, ki delajo na delovnih mestih, kjer se srečujejo z osebami brez državljanstva (župan, odvetnik, socialni delavec). Moderator določi časovni okvir za igro vlog. Priporočljivo je, da ima vsak par na voljo od tri do šest minut za pripravo.

Učitelj ima lahko tudi primere vprašanj, ki jih lahko da učencem, če se jim zatakne pri oblikovanju dialoga.

Primer vprašanj za osebo, ki se obrača na župana:

- Sem oseba brez državljanstva. Zanima me, ali mi lahko pomagate pridobiti državljanstvo?
- Ali bi lahko imel vsaj stalni naslov v občini?
- Ali boste mojim otrokom (ki so brez dokumentov) omogočili obiskovanje vrtca in šole?

Primer vprašanj za osebo, ki se obrača na odvetnika:

- Kakšne so pravne možnosti za pridobitev statusa?
- Ali bi me bili pripravljene zastopati na sodišču, ko se bom boril za svoje pravice za ponovno pridobitev odvzetega državljanstva? Zaradi odvzema državljanstva mi je bil odvzet tudi dom in možnost zaposlitve. Kljub temu imam za zagotavljanje osnovnih potreb

enake stroške kot drugi državljani. Ali bi mi bili pripravljene pomagati v postopku boja proti tovrstni krivici?

Primer vprašanj za osebo, ki se obrača na socialnega delavca:

- Ali lahko prejmem socialno pomoč, ker sem brez državljanstva in nimam službe?
- Kot otrok starša brez državljanstva se ne morem prijaviti na prosta delovna mesta. Ali mi lahko svetujete, kako lahko zaslužim denar?
- Ali lahko kot oseba brez državljanstva dobim socialno stanovanje?

Moderator je odgovoren za dodelitev situacij parom. Osebam, ki bodo igrale vlogo oseb brez državljanstva, razdeli liste (priloge 1, 2 in 3) in opiše položaj vsake osebe brez državljanstva. Prosite jih, naj se umaknejo na hodnik ali v drugo učilnico (drug virtualni prostor), kjer se lahko v miru pripravijo na vlogo. Vsaka oseba, ki bo igrala osebo brez državljanstva, bo imela pet minut časa, da prebere svojo vlogo in se nanjo na kratko pripravi. Pomembno je, da svoje vloge ne izdajo.

Moderator pošlje v drug ločen prostor (fizični ali virtualni) učence, ki bodo igrali odgovorne osebe. Prav tako jim pove, da se na vlogo ne morejo pripraviti, saj so srečanja z osebami brez državljanstva pogosto nepričakovana in se nanje ni mogoče pripraviti.

V primarnem prostoru (učilnica) moderator in preostali učenci ostanejo "opazovalci". Moderator jim naroči, naj bodo pozorni na pogovore ter na fizično in verbalno

komunikacijo akterjev. Opozori jih, naj med igro vlog ne komentirajo in da bodo imeli na koncu dovolj časa za razpravo. Po vsaki igri vlog jih prosimo, da komentirajo naslednje:

- Ali menite, da je bila situacija v igri vlog realistična?
- Kako je oseba brez državljanstva obravnavala in predstavila svoj problem? Kateri argumenti so bili dobri in kateri slabi?
- Kako se je odzvala odgovorna oseba? Ali je ravnala objektivno ali subjektivno? Kateri argumenti so bili dobri in kateri slabi?

Ko so bile odigrane vse tri igre vlog, moderator učence prosi, naj razmislijo, kako bi se v takšnih situacijah odzvali sami. Če jim čas dopušča, lahko svoja razmišljanja tudi zapišejo in jih delijo drug z drugim.

4. RAZPRAVA

Ker ta delavnica v celoti temelji na nizu razprav, lahko z naslednjimi vprašanji razširite teme, ki so bile obravnavane že med delavnico:

- Ali menite, da bi morala oseba avtomatično pridobiti državljanstvo države, v kateri se je rodila?
- Ali se vam zdi primerno, da bi na tem področju veljala splošna in stroga pravila?
- Kaj je po vašem mnenju glavni razlog, da države nekaterim ljudem ne želijo podeliti državljanstva?
- Kako bi lahko uredili šolski sistem, da bi učencem brez državljanstva omogočili nemoteno obiskovanje šole?
- Ali menite, da bi morali imeti učenci brez državljanstva status učencev s posebnimi potrebami?
- Ali ste že kdaj srečali osebo brez državljanstva?
- Kakšen je vaš odnos do migrantov in oseb brez državljanstva?

5. DODATNI VIRI

- Spletni članek “Convention relating to the status of stateless persons”
https://www.unhcr.org/ibelong/wp-content/uploads/1954-Convention-relating-to-the-Status-of-Stateless-Persons_ENG.pdf
- Spletni članek “Convention on the Reduction of Statelessness”
https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/atrocities-crimes/Doc.25_reduction%20statelessness.pdf
- Spletni video “Living as a stateless person with no nationality: Leal's story”
<https://www.youtube.com/watch?v=9SxpJQZaqn8&t>
- Spletni video “No nationality, no rights: stateless people in the Dominican Republic” <https://www.youtube.com/watch?v=ZE545bGWxLI&t>
- Spletni video “Lynn - Life as a stateless refugee”
<https://www.youtube.com/watch?v=ZEalzAq4R0E>

6. PRILOGE

Priloga 1: Profil nedržavljana za prvi primer igre vlog

Lejla je stara 25 let. Rodila se je zunaj zakonske zveze v Libanonu. Ker je oče ni priznal, ni bila nikoli vpisana v libanonski register državljanov. Danes je poročena, vendar je veljavna le njena verska poroka, saj državni organi ne priznavajo porok oseb brez državljanstva. Zato sta tudi njeni dve hčerki brez državljanstva. Brez državljanstva Lejla ne more najti dela. Ker družina nujno potrebuje denar (njen mož zaradi poškodbe ne more delati), se Lejla odloči, da bo šla k županu mesta, v katerem živi, in ga prosila, naj poskrbi za njen vpis v register oseb z državljanstvom. Župana prosi, naj njeno prošnjo predloži višjim organom in pomaga njeni družini.

Priloga 2: Profil nedržavljana za drugi primer igre vlog

Leta 2016 je Dominikanska republika sprejela zakon, po katerem Haitijci ne morejo imeti dominikanskega državljanstva, ne glede na to, kje so se rodili. Zaradi tega je 10.000 ljudi čez noč ostalo brez državljanstva. Med njimi je bil tudi Julio, čigar sanje so se razblinile, ko je bil star 18 let. Državljanstvo je izgubil, še preden je lahko začel študirati medicino. Julio se je ukvarjal tudi z atletiko in prejel več državnih priznanj. Z dobrimi rezultati se je uvrstil na svetovno prvenstvo. Danes Julio ne tekmuje in ne študira. Kot oseba brez državljanstva nima pravice do študija, dela ali potovanja. Da bi preživel sebe in svojo družino, opravlja priložnostna dela.

Julio se odloči, da ne bo molčal in da bo svojo športno zagretost prenesel v boj za svoje pravice. Julio začne prek medijev opozarjati na krivice, zaradi česar na njegov dom pride več grozilnih pisem. Julio se boji za svojo varnost in želi grožnje prijaviti. Odloči se poiskati odvetnika, ki mu je pripravljen pomagati in mu povrniti pravice, čeprav je brez državljanstva.

Priloga 3: Profil nedržavljana za tretji primer igre vlog

Vrnimo se v leto 1998.

Denis se je rodil leta 1964 v Bosni in Hercegovini. Ko je bil še dojenček, so se starši preselili na Hrvaško, kjer je odraščal in končal srednjo šolo. Leta 1985 se je preselil v Velenje v Sloveniji, se zaposlil in živel v najetem stanovanju. Imel je jugoslovanski potni list, ki mu je omogočil udeležbo na referendumu za osamosvojitve Slovenije. Po osamosvojitvi Slovenije mu nihče ni povedal, da mora pridobiti delovno dovoljenje, in da je zelo pomembno, da zaprosi za državljanstvo. Denis ni prejel nobenega obvestila. Znašel se je med "izbrisanimi". Dolgo časa sploh ni vedel, kaj točno se je zgodilo in da je bilo v Sloveniji veliko takih primerov. Ker ni imel dokumentov, je izgubil službo, pravico do osebne izkaznice, zdravstveno oskrbo in celo streho nad glavo. Če mu prijatelji ne bi pomagali, ne bi preživel. Brez dokumentov ni mogel prejeti niti humanitarne pomoči Karitasa. Ker že nekaj dni ni imel kaj jesti, prosi Karitas, če bi lahko vsak mesec dobil nekaj hrane.

Priloga 4: Video

- Spletni video "Born stateless: Looking for a country to love me - BBC News"
<https://www.youtube.com/watch?v=lo02oBLdIFU&t>